

Б.М. ОДАЙНИК,
кандидат юридичних наук
(Прокуратура Херсонської області)

ОБ'ЄКТИВНА СТОРОНА ЗНИЩЕННЯ, РУЙНУВАННЯ АБО ПОШКОДЖЕННЯ ПАМ'ЯТОК — ОБ'ЄКТІВ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ

Ключові слова: кримінальне право, об'єктивна сторона, знищення, руйнування пам'яток, об'єкти культурної спадщини.

У загальному плані в об'єктивній стороні злочину процес вчинення злочину характеризується з боку послідовного розвитку тих подій і явищ, які починаються злочинною дією (бездіяльністю) і закінчуються настанням злочинних наслідків. Об'єктивну сторону злочину утворюють зовнішні його ознаки, встановлені кримінальним законом [1, 189].

Російський вчений В.М. Кудрявцев у своєму визначенні об'єктивної сторони злочину зосередив увагу на взаємозв'язку об'єктивних і суб'єктивних ознак — «це зовнішній акт суспільно небезпечного посягання на охоронюваний кримінальним правом об'єкт, тобто акт вольового поведіння, що здійснюється в об'єктивному світі і виражається в заподіянні шкоди зазначеному об'єкту або створенні погрози заподіяння йому шкоди» [8, 102].

Аналогічне, але дещо спрощене визначення наводить український вчений А.М. Ришелюк: «Об'єктивна сторона злочину — це зовнішній акт суспільно небезпечного посягання на охоронюваний законом об'єкт, яким цьому об'єкту заподіюється шкода або створюється загроза її заподіяння» [7, 13].

Український вчений М.І. Панов дає аналогічне, але більш розгорнуте визначення: «Об'єктивна сторона злочину — це

зовнішня сторона (зовнішнє вираження) злочину, що характеризується суспільно небезпечним діянням (дією чи бездіяльністю), суспільно небезпечними наслідками, причинним зв'язком між діянням і суспільно небезпечними наслідками, місцем, часом, обстановкою, способом, а також засобами вчинення злочину» [2, 116].

Діяння при вчиненні злочину, передбаченого ст. 298 КК України, полягають у незаконному внесенні в пам'ятку — об'єкт культурної спадщини негативних змін, внаслідок яких зменшується чи втрачається їхня антропологічна, археологічна, естетична, етнографічна, мистецька, наукова чи художня цінність — відбувається їх знищення, руйнування або пошкодження [7, 700].

Етимологічний зміст слова «знищення» припускає діяння, спрямоване на нищення, припинення існування когось, чого-небудь, приведення до загибелі, смерті [9, 102]. «Руйнування» тлумачиться як ламання, розбивання, розвалювання чого-небудь [10, 808]. «Пошкодження» розуміється як виведення чого-небудь із ладу, псування [11, 485].

У юридичній літературі існує безліч визначень понять «знищення», «руйнування» і «пошкодження».

Так, український вчений І.Г. Поплавський під умисним знищенням пам'ятників

історії і культури розуміє руйнування, ліквідацію, винищення й інші дії, що приводять до повного припинення існування об'єкта. Відносно цього визначення виникає питання: чи має вчений на увазі повне припинення існування об'єкта як предмета матеріального світу або ж припинення існування його як об'єкта культурної спадщини. Під умисним руйнуванням І.Г. Поплавський розуміє нанесення серйозних ушкоджень, які тягнуть втрату цінності при можливості відновлення предметів. Під умисним ушкодженням пам'ятників історії і культури розуміється часткове завдання збитків окремим елементам спорудження, вилучення окремих скульптурних фрагментів, прикрас та інші дії, здатні завдати шкоди пам'ятникам історії і культури [12, 613].

Український вчений В.А. Ломако вважає, що знищення предметів злочину, передбаченого ст. 298 КК України призводить до їх повної непридатності, але ніяких пояснень поняття повної непридатності не дає. Руйнування В.А. Ломако розуміє як істотне їх пошкодження, результатом якого є часткова втрата їхніх властивостей та цінності, що вимагає значного реставраційного ремонту. Пошкодження як заподіяння зазначеним предметам таких пошкоджень, за яких вони не втрачають основних своїх властивостей, але дещо знижується їх цінність і тому вимагають незначного ремонту [2, 338].

Із існуючих визначень українських фахівців-юристів нам здається найбільш вдалим терміни, що пропонуються В.О. Навроцьким. Він вважає, що знищення — це приведення пам'ятки до такого стану, коли неможливо її відновити, повністю втрачається її цінність. Під руйнуванням В.О. Навроцький розуміє заподіяння значних ушкоджень, через що пам'ятка втрачає свою цінність, але може бути відновлена. А пошкодження, на думку вченого, це зниження антропологічної, археологічної, естетичної чи іншої цінності пам'ятки [7, 700].

Аналогічні визначення приводять автори підручника «Кримінальне право

України. Особлива частина» під редакцією М.І. Мельника, В.А. Клименка [3, 383].

Дуже цікавими є дефініції, запропоновані російськими авторами.

Так, А.Е. Жалинський визначає знищення як руйнування, ліквідацію, винищення та інші дії, що приводять до повного припинення існуючого об'єкта, зокрема, підпал, вибух або інший вплив із числа механічних руйнувань; під пошкодженням — зміну стану об'єкта, який захищається, що приводить до неповної втрати його цілісності або інших властивостей [4, 603].

О.І. Рапог під знищенням розуміє такий зовнішній вплив на матеріальні предмети, у результаті якого вони припиняють своє фізичне існування або приводяться у повну непридатність для використання за цільовим призначенням. Знищення може полягати у повному винищенні майна шляхом спалення, розчинення в кислоті, руйнування тощо або означати перетворення в такий стан, коли воно повністю втрачає свою якісну визначеність і корисні властивості. Особливість знищення полягає в тому, що майно не може бути відновлено шляхом ремонту або реставрації. Під пошкодженням розуміється така зміна властивостей майна, при якій істотно погіршується його стан, втрачається значна частина корисних властивостей і воно стає частково або повністю непридатним для використання. На відміну від знищення, що означає невідновну втрату майна, пошкодження означає лише якісне погіршення предмета, що може бути усунуте шляхом реставрації, ремонту тощо [4, 384].

О.М. Ігнатов визначає знищення (руйнування) як повну загибель відповідного об'єкта, наприклад, вибух пам'ятника, спалення картини, втрату документа. У цих випадках об'єкт не може бути відремонтований, реставрований. Пошкодження — це часткове псування, при якому первісний стан може бути відновлено шляхом реставраційних робіт [5, 607].

В.В. Сверчков розуміє під знищенням приведення матеріальних цінностей у стан, коли вони повністю втрачають свою

економічну цінність і не можуть бути використані за призначенням. При пошкодженні майна заподіюється шкода, що істотно знижує його економічну цінність і тягне часткову втрату його споживчих властивостей. Однак ушкоджені предмети можуть бути відновлені і знову використовуватися за призначенням. При цьому знижуються цінність і якість майна [6, 537].

Проаналізувавши наведені варіанти тлумачення термінів, що застосовуються у ст. 298 КК України, ми дійшли висновку, що основними і загальними ознаками злочинного впливу на пам'ятки — об'єкти культурної спадщини у досліджуваній статті КК України є: втрата пам'яткою цінних властивостей, обмеження використання її за призначенням, можливість відновлення пам'ятки. Спосіб впливу на пам'ятку може бути будь-яким і на кваліфікацію не впливає.

На підставі визначених критеріїв, ми можемо вивести певний «алгоритм», схему побудови вказаних термінів і запропонувати власні визначення.

Список літератури:

1. Кримінальне право і законодавство України. Частина Загальна. Курс лекцій / [за ред. М.Й. Коржанського]. — К.: Атіка, 2001. — 432 с.
2. Кримінальне право України: Загальна частина: підручник / М.І. Бажанов, Ю.В. Баулін, В.І. Борисов [та ін.]; за ред. проф. М.І. Бажанова, В.В. Сташиса, В.Я. Тація. — 2-е вид., перероб. і допов. — К.: Юрінком Інтер, 2005. — 480 с.
3. Кримінальне право України. Особлива частина: підручник / Ю.В. Александров, О.О. Дудоров, В.А. Клименко [та ін.]; за ред. М.І. Мельника, В.А. Клименка. — К.: Юридична думка, 2004. — 656 с.
4. Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации / [под общ. ред. Ю.И. Скуратова и В.М. Лебедева]. — М., 2000. — 874 с.
5. Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации / [под общ. ред. В.М. Лебедева]. — 3-е изд., перераб. и доп. — М.: Норма, 2005. — 869 с.
6. Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации / [отв. ред. А.А. Чекалин, под ред. В.Т. Томина, В.В. Сверчкова]. — М., 2007. — 845 с.
7. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / А.М. Бойко, Л.П. Брич, В.К. Гришук [та ін.]; за ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. — 3-тє вид., переробл. та доповн. — К.: Атіка, 2005. — 1064 с.
8. Российское уголовное право. Общая часть : учебник / [С.В. Бородин, В.Н. Кудрявцев, Н.Ф. Кузнецова и др.]; под ред. В.Н. Кудрявцева, А.В. Наумова; Институт государства и права РАН. — [2-е изд., перераб. и доп.]. — М.: Спарк, 2000. — 478 с.
9. Словник української мови: в 11 т. / [голов. редкол.: І.К. Білодід та ін.]. — Т. 3. — К.:

Наукова думка, 1972. — 744 с.

10. Словник української мови: в 11 т. / [голов. редкол.: І.К. Білодід та ін.]. — Т. 8. — К.: Наукова думка, 1977. — 927 с.

11. Словник української мови: в 11 т. / [голов. редкол.: І.К. Білодід та ін.]. — Т. 7. — К.: Наукова думка, 1976. — 723 с.

12. Уголовный кодекс Украины. Комментарий: [под редакцией Ю.А. Кармазина и Е.Л. Стрельцова]. — изд. 2-е. — Харьков: Одиссей, 2002. — 960 с.

РЕЗЮМЕ

Статья посвящена исследованию объективной стороны преступления, предусмотренного ст. 298 УК Украины. Осуществлен обзор современных проблем структурирования объективной стороны этого преступления. Делается вывод о необходимости усовершенствования уголовного законодательства Украины.

SUMMARY

Article is devoted research of the objective party of the crime provided by item 298 of the Criminal Code of the Ukraine. The review of modern problems of structurization of the objective party of this crime is carried out. The conclusion about necessity of improvement of the criminal legislation of Ukraine becomes.

*Рекомендовано кафедрою
кримінального та адміністративного права*

Подано 02.12.2010.